

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-636-2-12>

**TERMINOLOGICAL AND CONCEPTUAL HARMONIZATION
OF EUROPEAN AND UKRAINIAN REGULATIONS
ON DISCHARGES OF SUBSTANCES INTO WATER**

**ТЕРМІНОЛОГІЧНО-ПОНЯТІЙНА ГАРМОНІЗАЦІЯ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО І УКРАЇНСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ
СКИДАННЯ РЕЧОВИН У ВОДУ**

Uberman V. I.

*Ph. D. (Eng.), Leading Scientific
Researcher, Laboratory of Problems
of Water Quality Formation and
Regulation, Research Institution
«Ukrainian Scientific and Research
Institute of Environmental Problems»
Ministry of Environment and Natural
Resources of Ukraine
Kharkiv, Ukraine*

Уберман В. І.

*кандидат технічних наук, провідний
науковий співробітник лабораторії
проблем формування та регулювання
якості вод Науково-дослідної
установи
«Український науково-дослідний
інститут екологічних проблем»
Міндовкілля,
м. Харків, Україна*

Vaskovets L. A.

*Ph. D. (Biol.), Professor,
Professor at the Department of
Occupational and Environmental Safety,
National Technical University «Kharkiv
Polytechnic Institute»
Kharkiv, Ukraine*

Васьковець Л. А.

*кандидат біологічних наук, професор,
професор кафедри безпеки праці
та навколишнього середовища
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний
інститут»
м. Харків, Україна*

Навіть під час воєнних дій та кризи промислового виробництва охорона якості вод та правове регулювання скидання забруднювальних речовин (РЧЗР) зі зворотною водою у водні об'єкти залишаються в Україні найбільш важливими державними функціями охорони довкілля. В існуванні зазначеної сфери державного правового регулювання 2005 рік став переламним. В цьому році набув чинності ключовий Закон України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» (ЗУПІЗКПЗ) [1], який є українським аналогом Директиви 2010/75/ЄС про промислові викиди (інтегрований підхід до запобігання забрудненню та його контролю) (ДПВ) [2], та низка підзаконних нормативно-правових актів (ПНПА) до нього. Водночас здійснюється планове наближення водного менеджменту до вимог Директиви 2000/60/ЄС «Про встановлення рамок діяльності Співтовариства

в галузі водної політики» (ВРД) [3], англійська аббревіатура *WFD*. Адаптація до вимог ДПВ та до *WFD* є найбільш важливими завданнями наближення України до європейського екологічного законодавства. Також залишається чинним правовий механізм РСЗР за Водним кодексом України (ВКУ) [4]. Така складна архітектура водної секторної частини правового поля екологічного законодавства викликає **необхідність гармонізації термінологічно-поняттєвого апарату**, який знає впливу офіційних перекладів двох директив ЄС, з українською лексикою та з усталеною еколого-правовою термінологією. Наразі структура правового механізму РСЗР включає три складники регулювання щодо: «основних» промислових водокористувачів за ЗУПІЗКПЗ, «неосновних» промислових та інших водокористувачів за ВКУ, окремих випадків скидання категорії пріоритетних ЗР за вимогами ч. 3 ст. 10 ВРД. При цьому першочергової уваги вимагає термінологія щодо дозвільних законодавчих інструментів та регулятивних норм, якими здійснюється безпосередній вплив на скидання забруднювальних речовин (ЗР) та на оцінку наслідків такого впливу. Подібні проблеми досліджувалися авторами, зокрема у [5], стосовно важливого терміну «забруднення», а також щодо нормативів якісного стану водних об'єктів та нормативів лімітування надходження до них ЗР з техногенних джерел.

У цьому напрямку екологічного законодавства **головним термінологічним елементом з категорії багатозначних, який не має єдиного задовільного поняттєвого визначення, є «контроль»**. Зміст останнього формулюють базові джерела європейського екологічного та українського водного законодавств: ВРД (і *WRD*) та ВКУ – для водного сектора, ЗУПІЗКПЗ (ДПВ) – для певних видів діяльності та створеного нею забруднення. Головним значенням слова «контроль» за українськими мовознавчими джерелами є «перевірка відповідності контролюваного об'єкта встановленим вимогам». В державних нормативно-технічних документах щодо контролю якості продукції цей термін використовується у сенсі діяльності, яка включає проведення вимірювань, перевірок, випробувань тощо, а в найбільш релевантному ДСТУ 3812-98 «Охорона довкілля та раціональне поводження з ресурсами. Контроль оперативний стічних вод очисних споруд міст і промислових підприємств. Загальні положення» у р. 3 міститься визначення: «контроль стічних вод – перевіряння відповідності кількісних та якісних показників стічних вод нормам і вимогам». У ВКУ визначення терміну «контроль» відсутнє, але у його тексті цей термін розуміється як забезпечення «додержання усіма юридичними та фізичними особами вимог водного законодавства», тобто як «нагляд» або «перевірка» [4, гл. 5, ст. 18]. Отже, **українські визначення та розуміння не відображають безпосереднього впливу на джерела скидання та на їх дію.**

В англомовних текстах Директив ЄС термін «*control*» за загально-визнаними тлумачними джерелами означає «здійснювати стримувальний або спрямовувальний вплив на». У тексті ВРД [3, премб. (40), ст. 2 (36), ст. 10] значення «контроль скидів та викидів у поверхневі води» закріплено за терміном «комбінований підхід», який пояснюється як: «комбінований підхід із застосуванням контролю забруднення у джерелі його виникнення шляхом встановлення значень гранично допустимих скидів та стандартів якості довкілля». Отже, у європейському водному секторі «контроль» розуміється як встановлення двох обмежувальних значень на джерело впливу і на його результат, а саме як «регулювання» або «управління».

В оригінальному тексті ДПВ термін «*control*» використовується без окремого поняттєвого визначення, але з додатковими уточненнями як «*prevention and control of pollution arising from*» або [2, абз. 15 ст. 3] «*who operates or controls in whole or in part the installation*», тобто «запобігання та контроль забруднення, що виникає внаслідок» та «хто експлуатує або контролює установку повністю або частково». В ЗУПЗКПЗ «контроль» розуміється як синонім «державного нагляду» або використовується у словосполученні «контроль оператором установки за дотриманням гранично допустимих викидів». Тобто у сфері впливу на діяльність, яка спричиняє забруднення, йдеться про здійснення «наглядових функцій». Таке використання базового у даній сфері правового регулювання терміну **не відповідає принципу законодавчої визначеності** та дозволяє стверджувати про **незадовільність відповідних фрагментів перекладів** зазначених європейських директив.

Отже, український переклад базового терміну «*control*» всюди в тексті ЗУПЗКПЗ як «контроль» не можна визнати коректним, бо його поняттєвий контекст у деяких нормах не відповідає ані україномовним і англомовним тлумаченням, ані термінології головних джерел європейського та українського законодавств та нормативно-технічних документів. Тому **термін «control» слід перекладати через його функціональне застосування і не зберігати багатозначності у перекладі**. Отже, для фрагментів тексту, що змістовно не стосуються «нагляду» або «перевірки», цілком адекватним відповідником терміну «*control*» є «регулювання», що збігається з першим перекладом *WFD* [6, Art. 2 (36)]. Такий переклад поширюється й на термінологію РСЗР.

Прискорена практична реалізація ЗУПЗКПЗ викликала створення у 2024–2025 рр. низки ПНПА, якими конкретизуються інструменти структурних складників сучасного правового механізму РСЗР. Щодо таких правових інструментів в [7, п. 2] вимагається термінологічно-поняттєва відповідність ВКУ. До них, зокрема, належать важливі терміни: «забруднююча речовина», «гранично допустимі концентрації»,

мг/дм³», «екологічні нормативи якості води» тощо. Дослідження свідчать, що більше ніж половина подібних інструментів є нерелевантними ВКУ. З цього результату випливає **необхідність термінових змін у ВКУ та у відповідних ПНПА** задля забезпечення коректного правового впливу на РСЗР з об'єктів промислової діяльності, які належать сфері правового регулювання ЗУПЗКПЗ.

Отже, для забезпечення відповідності вимогам ЄС слід уточнити та розмежувати в текстах українських нормативно-правових актів водного законодавства поняття «контроль», «нагляд» та «моніторинг», а також узгодити інші зазначені терміни, що використовуються в європейських правових актах, із функціональним змістом норм українського законодавства.

Література:

1. Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення : Закон України № 3855-IX від 16 липня 2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-20#Text> (дата звернення: 10.10.2025).
2. Директива Європейського Парламенту і Ради 2010/75/ЄС від 24 листопада 2010 року про промислові викиди (інтегрований підхід до запобігання забрудненню та його контролю) (Нова редакція). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004-10#Text (дата звернення: 10.10.2025).
3. Директива Європейського Парламенту і Ради 2000/60/ЄС від 23 жовтня 2000 року про встановлення рамок заходів Співтовариства в галузі водної політики. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_962#Text (дата звернення: 10.10.2025).
4. Водний кодекс України: від 6 червня 1995 року № 213/95-ВР. ВВР. 1995. № 24. Станом на 19.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.10.2025).
5. Уберман В., Васьковець Л. Поняття «забруднення» у водному законодавстві України і ЄС та вимоги повоєнної екологічної безпеки. *Law. State. Technology*. 2023, № 2. С. 16–24. DOI: <https://doi.org/10.32782/LST/2023-2-3>.
6. Водна Рамкова Директива ЄС 2000/60/EC. Основні терміни та їх визначення. EU Water Framework Directive 2000/60/EC. Definitions of Main Terms. Київ 2006. 244 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/1527562/> (дата звернення: 10.10.2025).
7. Вимоги до форми і змісту інтегрованого дозвілу. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.07.2025 р. № 884. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/884-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.10.2025).